

ปัจจัยพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกตัญญู ของเยาวชนไทย

Buddhist Psychological Factors in Relation to the Gratitude Behaviors in Thai Youths

ธัญพร อนุกุล¹, เมธาวี อุดมธรรมานูป² และ กมลาศ ภูวนาธิพงษ์³
Thanyaporn Anukul¹, Maytawee Udomtamanupab² and
Kamalas Phoowachanathipong³
(Thanyaporn.life@gmail.com)

Received: July 25, 2025
Revised: August 06, 2025
Accepted: October 09, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยพุทธจิตวิทยา และพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย 2. เพื่อศึกษาปัจจัยพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย 3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Studies) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 405 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบวัดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แบบวัดการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ แบบวัดพฤติกรรมกตัญญูและแบบสอบถามแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญู วิเคราะห์ผลโดย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.67) ปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธของเยาวชนไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.78) และพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.61) 2. ปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์

¹ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
M.A. (Buddhist Psychology), Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{2,3} ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Psychology Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สหสัมพันธ์ ($r = .675$) อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นตามสมมติฐานทางการวิจัย และปัจจัยพุทฺธิจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทฺธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = .724$) อยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นตามสมมติฐานทางการวิจัย 3. แนวทางการเสริมสร้างความกตัญญู ควรเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทฺธเป็นหลักเพราะเด็กให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนสถาบันการศึกษา สังคมและสถาบันศาสนาที่ต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเสริมการรับรู้ และการเรียนรู้ให้กับเยาวชนเพื่อให้ได้รับการปลูกฝังในเรื่องของความกตัญญูแบบเป็นระบบนำไปสู่พฤติกรรมกตัญญูที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : พุทฺธิจิตวิทยา, ความศรัทธา, การอบรมเลี้ยงดู, พฤติกรรมกตัญญู, เยาวชนไทย

Abstract

This research aimed to: 1. examine the levels of Buddhist psychological factors and gratitude behaviors among Thai youths; 2. investigate the relationships between Buddhist psychological factors and gratitude behaviors; and 3. propose guidelines for enhancing gratitude behaviors among Thai youths. The study employed a correlational research design with a sample of 405 upper secondary school students selected through simple random sampling. The research instruments included the Buddhist Faith Scale, the Buddhist-Oriented Upbringing Scale, the Gratitude Behavior Scale, and a questionnaire on approaches to promoting gratitude behaviors. Data were analyzed using descriptive statistics—frequency, percentage, mean, and standard deviation and inferential statistics through Pearson's product-moment correlation coefficient.

The findings revealed that: 1. the overall level of Buddhist faith among Thai youths was high ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 0.67$), the level of Buddhist-oriented upbringing was moderate ($\bar{X} = 3.38$, $SD = 0.78$), and the level of gratitude behaviors was high ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 0.61$); 2. Buddhist faith was positively correlated with gratitude behaviors among Thai youths, showing a statistically significant moderate correlation at the .01 level ($r = .675$), while Buddhist-oriented upbringing was positively correlated with gratitude behaviors, showing a statistically significant high correlation at the .01 level ($r = .724$); and 3. the primary approach to fostering gratitude should begin within the family, as children value their families the most. Educational institutions, society, and

religious organizations should also play supporting roles in enhancing youths' awareness and practice of gratitude. Systematic cultivation of such values can lead to sustainable gratitude behaviors among youths.

Keywords: Buddhist Psychology, Faith, Upbringing, Gratitude Behavior, Thai Youths

บทนำ

ในยุคปัจจุบันเยาวชนไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติของสังคม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเจริญทางวัตถุและความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ตามมา เช่น การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ การบริโภคนิยม และการละเลยคุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นต้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนหากปราศจากหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่มั่นคงอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การใช้ความรุนแรง ยาเสพติด การละเลยหน้าที่และการขาดจิตสำนึกในความกตัญญู เป็นต้น (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2566)

จากรายงานสถิติคดีประจำปี 2566 ระบุว่า เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีทั่วประเทศ โดยจำแนกตามช่วงอายุขณะกระทำความผิด พบว่า ช่วงอายุมากกว่า 15 ปีแต่ไม่ถึง 18 ปี มีสัดส่วนสูงสุด กระทำความผิด 10,190 คดี คิดเป็น ร้อยละ 80.86 รองลงมาคือช่วงอายุมากกว่า 12 ปี แต่ไม่ถึง 15 ปี กระทำความผิด 2,407 คดี คิดเป็น ร้อยละ 19.10 และช่วงอายุ 11 ปี กระทำความผิด 5 คดี คิดเป็น ร้อยละ 0.04 ตามลำดับ และจากสภุ์ไ้ไทยรัฐ (2566) ชาวที่ปรากฏในสื่อสาธารณะเกี่ยวกับกรณีเยาวชนกระทำความรุนแรงต่อบิดามารดา ถือเป็นการปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งนอกจากจะเป็นการบ่งชี้ถึงภาวะวิกฤตของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแล้ว ยังสะท้อนถึงการขาดคุณธรรมพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง คือ “ความกตัญญูรู้คุณ” ซึ่งควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีกระแสสังคมเกิดขึ้นจนเป็นวาทกรรมสังคมในโซเชียล (The Active Thai PBS, 2023) เรื่อง “พ่อแม่ไม่มีบุญคุณกับลูก” หรือ “ลูกไม่ได้ขอมาเกิด” กลายเป็นประเด็นถกเถียงอย่างแพร่หลาย สะท้อนถึงความเปราะบางของสายสัมพันธ์ภายในครอบครัว ช่องว่างระหว่างวัยและการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของเยาวชน ซึ่งอาจนำไปสู่การตั้งคำถามต่อหลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดั้งเดิมที่เคยเป็นรากเหง้าของสังคมไทย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2566) ได้กล่าวถึงปัญหานี้ไว้ว่า “เยาวชนไม่ค่อยสนใจศาสนาและจริยธรรม... ความจริงก็ไม่ใช่ว่าเยาวชนเท่านั้นที่ไม่สนใจศาสนาและจริยธรรม แต่คนจำนวนมากทั่วไปก็เป็นอย่างนั้นและบางทีที่เยาวชนไม่สนใจศาสนา

และจริยธรรมนั้น เหตุอย่างหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้ใหญ่ไม่สนใจ เด็กจึงไม่สนใจไปด้วย ดังนั้น สภาพความสนใจศาสนาและจริยธรรมนี้จึงนับว่าเป็นสภาพปัญหาทั่วไปของสังคม”

นอกจากนี้ มีงานวิจัยหลายฉบับชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังความกตัญญู เช่น งานวิจัยของ เบญจวรรณ ชยางกูร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “การปลูกฝังความกตัญญูแก่เด็กเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า เยาวชนไทยมีแนวโน้มยึดคุณค่าวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ อีกทั้ง ยังขาดสำนึกในความกตัญญูอันเป็นรากฐานของคนดี ด้วยเหตุนี้งานวิจัยของ บุญสุข อ่อนทองคำ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่กับพฤติกรรมตามแนวพุทธของวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นตัวแปรกำกับ” จึงได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรมีการศึกษาองค์ประกอบเพิ่มเติม เช่น ความกตัญญู หรือความเชื่อในกฎแห่งกรรม เพื่อเข้าใจพฤติกรรมเยาวชนในเชิงลึกยิ่งขึ้น ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยพุทธจิตวิทยาและพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Studies) ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 18,615 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน ได้จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยเลือกสุ่มจากเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี ซึ่งแบ่งเป็น 3 เขต ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 6 โรงเรียน และสุ่มโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีจับฉลากเลือกเขตพื้นที่การศึกษาละ 3 โรงเรียน ได้โรงเรียนที่ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 9 โรงเรียน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายตามโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษานั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดและแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบวัด มีลักษณะข้อคำถามเป็นคำถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ แบบวัดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยได้ศึกษาและพัฒนาจากงานวิจัยของ แม่ชีกนกวรรณ ปรีดีเปรม (2562) มีค่า IOC = 0.98 ค่าความเชื่อมั่น = .93, แบบวัดการได้รับการเลี้ยงดูแนวพุทธ ได้ศึกษาและพัฒนาจากงานวิจัยของ งามตา วรินทร์านนท์ และคณะ (2554) มีค่า IOC = 0.9833 ค่าความเชื่อมั่น = .928 และแบบวัดพฤติกรรมกตัญญู ศึกษาและพัฒนาจากงานวิจัยของ สรรเสริญ อินทร์ตัน และคณะ (2561) และของ พระรังสรรค์ ปญญาวุฑโฒ (ธนสิทธิ์) (2560) มีค่า IOC = 0.98 ค่าความเชื่อมั่น = .923 2) แบบสอบถามมีลักษณะข้อคำถามเป็นคำถามปลายเปิด ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ศึกษาและพัฒนาโดยผู้วิจัย มีจำนวน 4 ข้อ มีค่า IOC = 1 และแบบสอบถามมีลักษณะข้อคำถามเป็นคำถามปลายเปิด ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยในการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญู ศึกษาและพัฒนาโดยผู้วิจัย มีจำนวน 4 ข้อ มีค่า IOC = 1 จากผลแสดงให้เห็นว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

วิธีการเก็บข้อมูล ดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ข้อมูลจากแบบวัดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แบบวัดการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ แบบวัดพฤติกรรมกตัญญู วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงระดับของข้อมูล และข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และแบบสอบถามแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญู วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแสดงลักษณะทั่วไปและความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้าง 2) การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยใช้ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปปัจจัยส่วนบุคคล และผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวน	ค่าร้อยละ
1. เพศ	- ชาย	123	30.37
	- หญิง	274	67.65
	- อื่น ๆ	8	1.98
2. อายุ	- 15 ปี	55	13.58
	- 16 ปี	180	44.44
	- 17 ปี	149	36.79
	- 18 ปี	21	5.19
3. ระดับชั้นการศึกษา	- ม. 4	73	18.02
	- ม. 5	273	67.41
	- ม. 6	59	14.57
4. ผู้ปกครอง	- บิดา/มารดา	251	61.98
	- มารดา	72	17.78
	- บิดา	26	6.42
	- อื่น ๆ	56	13.83
รวม		405	100.00

จากตาราง 1 พบว่า เพศหญิง จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 67.65 รองลงมาคือ เพศชาย จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.37 และเพศทางเลือก จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 1.98 ตามลำดับ ด้านอายุ พบว่า อายุ 16 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 รองลงมาคือ อายุ 17 ปี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 36.79 อายุ 15 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.58 และอายุ 18 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.19 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 67.41 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.02 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.57 ตามลำดับ ส่วนด้านผู้ปกครอง เป็นบิดาและมารดา จำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 61.98 รองลงมาคือ มารดา จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 17.78 อื่น ๆ ได้แก่ ย่า ยาย ป้า น้า พี่สาว และคุณครู จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 13.83 บิดาจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.42 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

1. ผลการวิเคราะห์ระดับของปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีผลดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกัมมสัทธา การเชื่อในเรื่องกรรม	3.71	0.76	มาก
2. ด้านวิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม	3.76	0.76	มาก
3. ด้านกัมมัสสตกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตัวเอง	3.45	0.83	มาก
4. ด้านตถาคตโพธิสัทธา ศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	3.10	0.82	ปานกลาง
รวม	3.50	0.67	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิปากสัทธา ($\bar{X} = 3.76$) รองลงมา คือ ด้านกัมมสัทธา การเชื่อในเรื่องกรรม ($\bar{X} = 3.71$) และด้านกัมมัสสตกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตัวเอง ($\bar{X} = 3.45$) ส่วนด้านตถาคตโพธิสัทธา ศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับของปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีผลดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการสร้างความสนใจรับทราบเกี่ยวกับพุทธศาสนา	3.66	0.78	มาก
2. ด้านความเข้าใจในเนื้อหาหลักศาสนา	3.15	0.98	ปานกลาง
3. ด้านการสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามที่จะปฏิบัติตามหลักศาสนา	3.33	0.90	ปานกลาง
รวม	3.38	0.78	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความสนใจรับทราบเกี่ยวกับพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.78) รองลงมา ด้านการสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามที่จะปฏิบัติตามหลักศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.90) และด้านความเข้าใจในเนื้อหาหลักศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 0.90) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับของพฤติกรรมกตัญญู มีผลดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมกตัญญู

พฤติกรรมกตัญญู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านสถาบันครอบครัว พฤติกรรมกตัญญูต่อบิดามารดา	4.09	0.72	มาก
2. ด้านสถาบันการศึกษา พฤติกรรมกตัญญูต่อคุณครู	3.82	0.72	มาก
3. ด้านสังคม พฤติกรรมกตัญญูต่อเพื่อน	4.16	0.70	มาก
4. ด้านสถาบันศาสนา พฤติกรรมกตัญญูต่อพระสงฆ์	3.43	0.85	มาก
โดยรวม	3.87	0.61	ปานกลาง

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมกตัญญูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคม พฤติกรรมกตัญญูต่อเพื่อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.70) รองลงมา ด้านสถาบันครอบครัว พฤติกรรมกตัญญูต่อบิดามารดาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.72) ด้านสถาบันการศึกษา พฤติกรรมกตัญญูต่อคุณครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.72) และ ด้านสถาบันศาสนา พฤติกรรมกตัญญูต่อพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.85) ตามลำดับค่าเฉลี่ย

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย มีผลดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย

ข้อมูลตัวแปร	พฤติกรรมกตัญญู		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	.675**	.000	มีความสัมพันธ์ปานกลาง

**p < .01

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นผลของความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = .675$) อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นตามสมมติฐานทางการวิจัย

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย มีผลดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย

ข้อมูลตัวแปร	พฤติกรรมกตัญญู		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ	.724**	.000	มีความสัมพันธ์สูง

**p < .01

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นผลของความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = .724$) อยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นตามสมมติฐานทางการวิจัย

4. ผลการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย พบว่า สถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด โดยมีบิดามารดาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการปลูกฝังความกตัญญู รองลงมา คือ ปัจจัยจากตัวบุคคล สถาบันศาสนา สังคมและสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชน

พฤติกรรมกตัญญูที่ได้รับการปลูกฝังมากที่สุด คือ การเชื่อฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตามผู้ใหญ่ ตามมาด้วยการประพฤติตนเป็นคนดีและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ตลอดจนการช่วยเหลือและตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ

จากผลทั้งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่างเป็นปัจจัยที่ช่วยให้มีพฤติกรรมกตัญญู ยืนยันว่า หลักธรรมและความเชื่อทางพุทธศาสนา รวมถึงกระบวนการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมกตัญญูในเยาวชนไทย

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยพุทธจิตวิทยาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาและครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกทางคุณธรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธุ์ภพ ปิยรัตน์วรสกุล (2563) ที่พบว่า ความกตัญญูไม่ได้เกิดจากการบังคับของกฎเกณฑ์ทางศาสนาหรือสังคมเท่านั้น แต่เป็นผลของความเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงคุณค่า

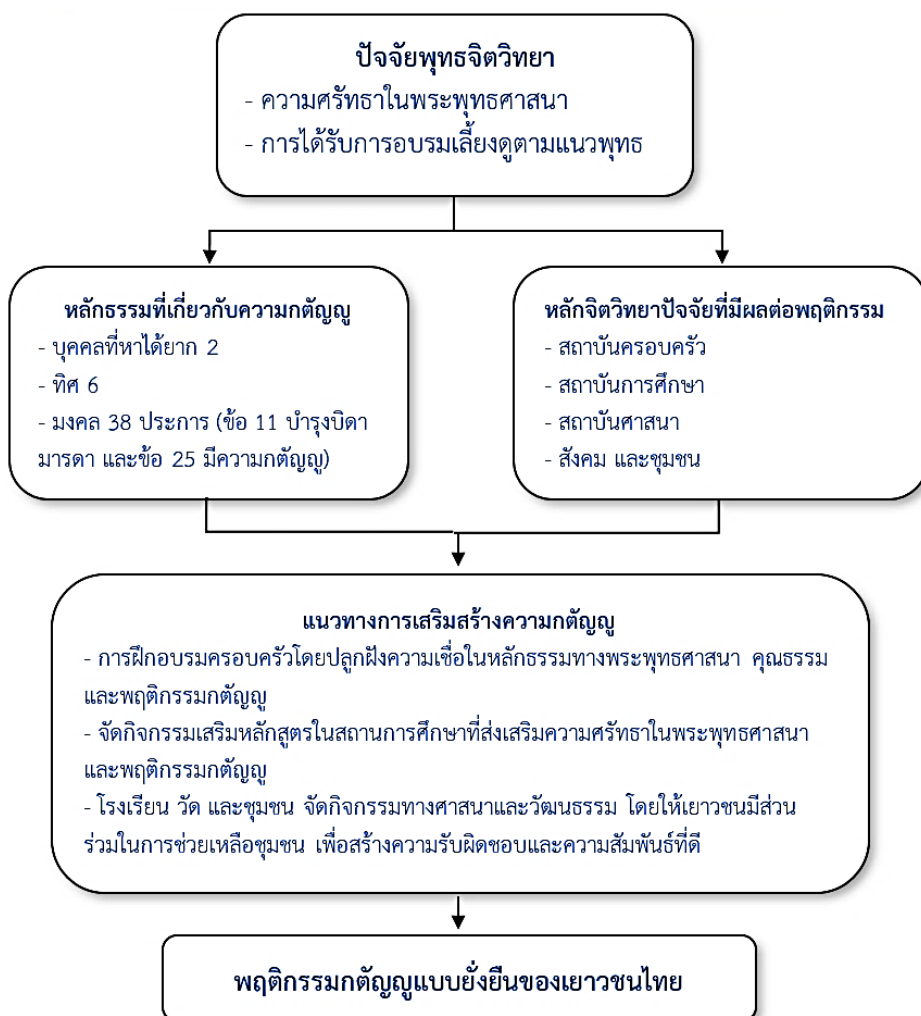
ระหว่างบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ ขยางกูร (2565) ที่พบว่า การฝึกฝนหลักความกตัญญูในพุทธศาสนาเป็นการเสริมสร้างความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nikmah Rochmawati, Asmadi Alsa and Abd. Madjid (2018) ที่พบว่า ความเคร่งครัดทางศาสนาแบบภายในสัมพันธ์เชิงบวกกับความกตัญญูและการมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับบุคคลรอบข้าง

ปัจจัยพุทธจิตวิทยาการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิฑูล ญาณธมโม (2555) ว่า การส่งเสริมคุณธรรมควรเกิดจากความร่วมมือของสถาบันครอบครัว การศึกษาและศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์ปภพ ปิยรัตน์รสกุล (2563) ว่า ความกตัญญูถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมแบบอย่างของบิดามารดาโดยตรง และงานวิจัยของ พรธณอร วันทอง และคณะ (2562) ว่า การเลี้ยงดูของผู้ใหญ่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่หล่อหลอมความกตัญญูในเด็ก

แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญู จากผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังพฤติกรรมกตัญญู โดยเฉพาะบทบาทของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจและการเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานักรบ อรินทโม (2561) ที่พบว่า แนะนำให้ครอบครัวมีเวลาคุณภาพร่วมกับลูก และปลูกฝังจิตสำนึกกตัญญูผ่านการกระทำประจำวัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรเสริญ อินทร์ตัน (2561) ที่พบว่า มารดาควรเป็นต้นแบบในเรื่องความกตัญญูเพื่อสร้างค่านิยมในระดับจิตใจ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาและสังคมมีบทบาทในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรม โดยผ่านการจัดกิจกรรม การให้คำสอนและการมีต้นแบบทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณฐา ลิ้ม (2560) ที่ได้เสนอให้ทุกสถาบันของสังคมร่วมสร้างจิตสำนึกกตัญญูอย่างเป็นระบบ และงานวิจัยของ กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ (2562) ที่พบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาสามารถนำไปปรับใช้ในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมสำหรับนักเรียนได้ดี ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Jean Piaget, อ้างใน พรธณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553) ว่า เยาวชนช่วงวัยนี้เริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเอง ผ่านกระบวนการสร้างเหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรม การพัฒนาพฤติกรรมกตัญญูอธิบายผ่านทฤษฎีจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development, อ้างใน พรธณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553) โดยเฉพาะในระดับก่อนจริยธรรม (Pre-conventional level) ซึ่งการตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดดีหรือชอบธรรม ขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากบิดามารดา ครูหรือแรงเสริมภายนอก จึงตอกย้ำความสำคัญของแบบอย่างในครอบครัวและสังคม สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า เรามีความรู้ความเข้าใจเรื่องนั้นแค่ไหน มีความเชื่อ มีทัศนคติ มีความยึดถือ เราจะมองสิ่งนั้นไปตามแนวคิด ความเข้าใจ หรือแม้กระทั่งค่านิยมอย่างนั้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้แนวทางการเสริมสร้างความกตัญญูของเยาวชนไทยได้ดังนี้ ปัจจัยพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกตัญญูของเยาวชนไทย หลักธรรมที่เกี่ยวกับความกตัญญูควรมีการปลูกฝังให้กับเยาวชนและเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความกตัญญู ส่วนหลักจิตวิทยา ครอบคลุมเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการปลูกฝังความกตัญญู ตามมาด้วยสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สังคมและชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญู

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) สถาบันครอบครัว ควรประยุกต์ใช้แนวทางการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ปกครองควรมีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอด สู่บุตรหลานผ่านการใช้ชีวิตเป็นแบบอย่าง

2) สถาบันการศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับค่านิยมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรที่เน้นการปลูกฝังความกตัญญู

3. สถาบันศาสนา ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแนวทางการพัฒนา เยาวชน โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดค่ายคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ควรดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการ ที่ครอบครัวใช้ในการปลูกฝังความกตัญญูและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง

2) การวิจัยเชิงพัฒนา ควรมีการติดตามและศึกษาพัฒนาการของเด็กในระยะ ยาว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมกตัญญูเมื่อได้รับการปลูกฝังตามแนวทาง พุทธจิตวิทยา

3) พัฒนาโปรแกรม ควรมีการพัฒนาโปรแกรมการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ที่เน้นการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูในเยาวชน และทำการทดสอบประสิทธิภาพของ โปรแกรมอย่างเป็นระบบ

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรกำหนดนโยบายใน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยการส่งเสริมให้ครอบครัวนำหลักการ อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาใช้ในการปลูกฝังค่านิยมและคุณธรรม

2) กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ที่บูรณาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอนและการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดนโยบายในการสนับสนุนการ จัดการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่พัฒนา ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและปลูกฝังพฤติกรรมกตัญญูในเยาวชน

รายการอ้างอิง

- กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2562). การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 15 (ฉบับเพิ่มเติม), 86.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2566). *รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ.
- งามตา วรินทร์านนท์ และคณะ. (2554). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นพุทธระดับระหว่างลักษณะทางจิตสังคมของครู การปลูกฝังอบรมนักเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่มีต่อจิตพอเพียงและพฤติกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไทยรัฐ. (2566, 23 ตุลาคม). *ถอดปมลี้ก เด็กหญิงวัย 14 ขวบวางแผนให้แฟนใช้มีดจวกแทงตายไปต่อหน้า*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2364116>
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2553). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5, ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณอร วันทอง และคณะ. (2562). *กระบวนการส่งเสริมค่านิยมความกตัญญูและการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระมหานักรบ อรินโทม (ศรีโพธิ์ทอง). (2561). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความกตัญญู กตเวทีของนักเรียนวิทยาลัยพณิชยการอินทราชัย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- พระรังสรรค์ ปญญาวุฑฺโฒ (ธนุสิทธิ์). (2560). *การแสดงเชิงพฤติกรรมเรื่องความกตัญญู กตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนแม่อนวิทยาลัย อำเภอมะเอน จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- พระวิบูล ญาณธมโม (พนธุมิตร). (2555). *ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านหนองช้าง จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.

- พัฒนปภพ ปิยรัตนวรสกุล. (2563). *ความกตัญญูกตเวทีในฐานะหน้าที่ต่อบุพการีกับสังคมไทย* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- บุญสุข อ่อนทองคำ. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงแบบเอาใจใส่กับพฤติกรรมตามแนวพุทธของวัยรุ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีศรัทธาในศาสนาเป็นตัวแปรกำกับ* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- แม่ชี กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2562). *ผลของการสวดมนต์และการฟังบทสวดมนต์ที่มีต่อความวิตกกังวลในการสอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความศรัทธาในพุทธศาสนาต่างกัน* (ดุขฎฐินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2566). *ศาสนาและเยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สรเสรีญ อินทรรัตน์ และคณะ. (2561). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความกตัญญูกตเวทีของคนไทย*. โรงเรียนกฎหมายและการเมือง, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- สุรรรณฐา ลิ้ม. (2560). *แนวทางส่งเสริมกตัญญูกตเวทีในสังคมไทย* (ดุขฎฐินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- Feature & Interview. (2023, July 17). *กตัญญูคืออะไร? เมื่อเงื่อนไขสังคมเปลี่ยน* [What is gratitude? When the conditions of society change]. *Thai PBS*. Retrieved October 23, 2023, from <https://theactive.net/read/what-is-gratitude/>
- Rochmawati, N., Alsa, A., & Madjid, A. (2018). Gratitude: Empirical findings and theoretical perspectives. *Journal of Islamic Studies and Humanities*, 3(2), 127–152.